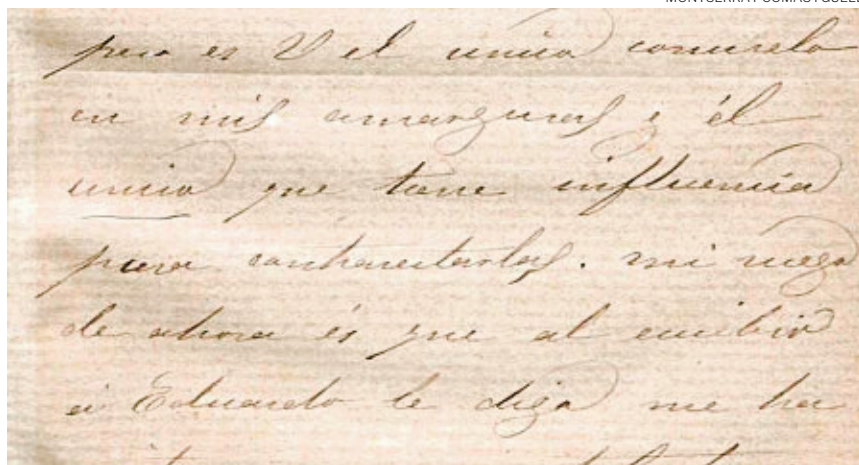

MONTSERRAT COMAS I GÜELL

MONTSERRAT COMAS I GÜELL

Una cambra pròpia
Dones invisibilitzades per les estructures culturals de la desigualtat són les que han escrit aquesta història

Cartes al poeta
Els manuals de correspondència ofeguen l'expressió directa i autèntica sota un tou de formulismes

manera Can Blanch va recuperar, si no l'amor, l'antiga riquesa. *Al pie de la encina* està dedicat a Conchita Blanch de Font, una de les principals protagonistes de la correspondència femenina del poeta, dramaturg, historiador, periodista, senador i diputat liberal, ministre d'Ultramar i de Foment i membre destacat de la maçoneria don Víctor Balaguer i Cirera, que poden veure sobre aquestes ratlles vestit de vellut, amb la barba estarrufada, la cara una mica femenina, de metrosexual, i una cabellera romàntica.

Patrocini de Biedma, Concha Blanch, Letizia Bonaparte, Concepción Gimeno de Flaquer, Maria Josepa Massanés, Assumpció Pleyan i Condal, Neus Samà, Francisca Sánchez de Pirretas, la baronessa de Wilson Emilia Serrano, Salvadora Tarrida de Fontanals, Pepita Ugarte de Barrientos: dones invisibilitzades per les estructures culturals de la desigualtat, que són les que han escrit la història. I que Montserrat Comas i Güell –historiadora i arxivera, que entre el 1987 i el 2019 va ser directora de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer de Vilanova, gran especialista en l'obra de l'autor de *Pepín el Jorobado* o *el hijo de Carlomagno* i *Don Joan de Serrallonga*– ha recuperat en un llibre interessantíssim, en el qual apareixen tots els temes que –per la via subconscient– Balaguer va tractar en la seva llegenda.

Són, en molts casos, poetesses, escriptores, periodistes, amb una bona formació –que es coneix en la redacció de les cartes i en l'ortografia– i amb talent. Participar en la vida pública i donar a conèixer la seva obra les fa aparèixer als ulls de la societat com a dones d'aigua, éssers extraordinaris però, en el fons, monstruosos. Per això, sovint, han de fer servir pseudònims. També s'han de signar que no els paguin les col·laboracions o que els hi paguin menys que als homes.

Quan troben un escriptor receptiu i sensible com Balaguer, li demanen ajuda. Luisa Mancinelli Cora llança un crit de socors en una carta del 1892: és una mare de família, dedicada al *pot-au-feu*. Però la maternitat no ha sufocat les aspiracions de quan era noia. El 1891 Dolores

Pérez reclama una empena per publicar les seves llegendes i li diu que se sent discriminada per òrfena, pobra i catalana. És la divisa de Maria-Mercè Marçal: “A l'atzar agraeixo tres dons: haver nascut dona, de classe baixa i de nació oprimida”. També hi apareix la reivindicació de la cambra pròpia de Virginia Woolf, per exemple en una carta de Pepita Ugarte del 1885, quan pinta la ciutat de Màlaga, on viu, com “un ante-social y denodado pueblo donde lo único agradable para mí es encerrarme en mi cuartito de estudio”. En una altra carta, del 1894, Fanny Garrigo parla de “mi espíritu mustio y apocado en la estrechez de esta reclusión prolongada a que la necesidad de la vida y las exigencias de la sociedad nos condenan a mí y a otros seres tan necesitados como yo de espacio y libertad”. És en aquest sentit que Montserrat Comas i Güell parla de profeminisme.

Els homes controlen aquestes senyores que els fan por. En primer lloc, mitjançant els manuals de correspondència que proliferen al segle XIX, que ofeguen l'expressió directa i autèntica sota un tou de formulismes. I també directament, quan el marit afegeix al que ha escrit la dona una postdata que vol dir “ep, això jo ho he llegit”. Com en el desenllaç de la llegenda de la dona d'aigua de Can Blanch, la societat atorga un paper a aquestes dones invisibles: cuidar-se de la casa i de la canalla i fer rutllar la hisenda quan els homes fracassen. Per exemple Neus Samà, que el 1897 escriu una carta a Balaguer per demanar feina per al marit, enfonsat i desvalgut. Balaguer el col·loca a Manila, on continua deprimat. Aleshores Samà intercedeix per un dels seus set fills, que és a Madrid. Balaguer també se'n cuida. Són les dues perletes fetes de suc de llàgrima de la dona d'aigua de Can Blanch.

Un llibre magnífic que ens permet llegir el segle XIX com si fos abans d'ahir. /

Montserrat Comas i Güell
Elles, les dones, també hi eren.
Corresponsals femenines de Víctor Balaguer (1848-1896)
Edicions de la Universitat de Barcelona
218 pàgines. 20,90 euros

TESTIMONI

Víctor Balaguer i les dones d'aigua

Montserrat Comas i Güell estudia les cartes del poeta i ministre Víctor Balaguer amb un grup de dones pioneres, inquietes, periodistes i escriptores

JULIÀ GUILLAMON

A *Al pie de la encina* (1893), el llibre que recull les seves experiències al Montseny, Víctor Balaguer (1824-1901) explica la història de la dona d'aigua. El senyor de Can Blanch, que era un xicot guapo i bon caçador, feia la becaina sota l'alzina centenària, totèmica, del mas, quan va sentir una veu femenina. Entonava una cançoneta amorosa que, perquè no fos tot tan bonic, parlava de plata i d'or, anticipant un dels components fonamentals

del conte. La cantava una noia garrida, de qui es va enamorar i amb qui es va casar, amb la condició –*psyché* pagesa– de no preguntar-li com es deia ni d'on venia. Can Blanch era una casa rica i després del casament encara ho va ser més. Amb el desgast del matrimoni un dia el senyor de Can Blanch, enrabiad, va enviar la seva dona al lloc d'on havia sortit. Ella, trasbalsada, es va llançar de cap al gorg Negre. Ell va quedar abatut i la casa va començar a perdre diners a raig. Però el mas continuava net i polit i la canalla compareixia cada dia ben vestida i pentinada. Com és això? –va preguntar el senyor de Can Blanch–. Ens pentina la mare a punta de dia –li van dir les criatures–. L'home volgué llevar-se d'hora per trobar la dona, però cada matí una força obscura el deixava clavat al llit. Als cabells de la nena, les llàgrimes de la mare es transformaven en perles i d'aquesta

Una de las corresponsals de Víctor Balaguer, Concha Blanch, vestida de “gitanilla del Montseny”